

Michał Marcin Kobierecki

Polityczne implikacje przypisywania politycznego znaczenia starciom sportowców w okresie zimnej wojny

Polityczne znaczenie sportu wydaje się być trudne do podważenia. Od momentu, kiedy rywalizacja sportowa zaczęła cieszyć się znaczącą popularnością wśród kibiców, to jest od okresu przed wybuchem II wojny światowej, politycy zaczęli dostrzegać potencjał rywalizacji sportowej jako narzędzia zdolnego do realizacji interesów politycznych. Sport ma szczególne znaczenie w budowaniu wizerunków krajów, zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i międzynarodowym. Państwa, których reprezentanci osiągają liczne sukcesy sportowe postrzegane są jako potężne. Sportowe zwycięstwa mogą także służyć do budowania dumy narodowej, pobudzania uczuć patriotyzmu. Niekiedy także sukcesy sportowe mogą posłużyć rządzącym do odwrócenia niejako uwagi obywateli od innych aktualnych problemów społecznych. Politycy chętnie pokazują się w towarzystwie sportowców: oficjele państwowi często pojawiają się na różnego rodzaju wydarzeniach sportowych a prezydenci państw zwykli spotykać się ze sportowcami chcąc pogratulować im wspaniałych wyników. Wszystko to sprawia, iż pomimo że sport nie jest typowym przedmiotem badań o charakterze politologicznym, zasadną wydaje się być analiza tego fragmentu rzeczywistości z tej właśnie perspektywy.

W okresie zimnowojennej rywalizacji dwóch supermocarstw sport bardzo często wykorzystywany był w celu realizacji politycznych interesów państw czy szerzej bloków geopolitycznych. Rywalizowano o jak największą ilość medali podczas wielkich imprez sportowych z igrzyskami olimpijskimi na czele a także bojkotowano wzajemnie wybrane imprezy sportowe organizowane przez ideologicznego rywala. Poprzez sport starano się także zyskać sojuszników w krajach Trzeciego Świata. Państwa, szczególności komunistyczne, starały się ponadto wspierać sukcesy swoich reprezentantów poprzez chociażby omijanie surowych przepisów dotyczących amatorstwa. Twierdzi się, iż podczas zimnej wojny pomiędzy blokiem wschodnim i zachodnim

wywiązał się wręcz swoisty „wyścig sportowy” jako analogia do wyścigu zbrojeń czy wyścigu kosmicznego. Form wykorzystania sportu do realizacji interesów politycznych było zatem w tym okresie wiele.

Niniejszy artykuł dotyczy jednego z wymiarów upolitycznienia sportu w okresie zimnej wojny. Chodzi mianowicie o jednostkowe starcia sportowców, którym z różnych przyczyn nadawane było polityczne znaczenie. Były im przypisywane polityczne emocje, co najczęściej wiązało się z kontekstem międzynarodowym: antagonizmem pomiędzy krajami, których reprezentanci stawali do rywalizacji sportowej przeciwko sobie. Sytuacje takie najczęściej dotyczyły, co oczywiste, kontaktów pomiędzy sportowcami reprezentującymi przeciwległe konstelacje geopolityczne. Zdarzały się jednak także sytuacje, w których polityczne znaczenie przypisywano rywalizacji sportowej pomiędzy zawodnikami reprezentującymi państwa sojusznicze. Dotyczy to szczególnie bloku wschodniego, przynależność do którego była na ogół narzucona przez Związek Radziecki. Niniejszy artykuł dotyczyć będzie jednak wybranych przykładów nadawania politycznego znaczenia współzawodnictwu sportowców reprezentujących różne konstelacje geopolityczne.

Celem niniejszego artykułu będzie odpowiedź na pytanie w jakich okolicznościach dochodzi do nadawania politycznego znaczenia konkretnym starciom sportowców reprezentujących różne bloki geopolityczne. W artykule zostanie podjęta próba sprawdzenia czy istnieje konkretny schemat sytuacji, kiedy znaczenie danej rywalizacji wykracza poza sport oraz jakie warunki muszą być spełnione. Badania ukierunkowane będą ponadto na kwestię podmiotów dostrzegających w danych wydarzeniach sportowych polityczny kontekst. Należą do nich sami sportowcy uczestniczący w danym wydarzeniu, kibice, media a także decydenci państwowi. Zatem celem artykułu będzie także zbadanie, czy w różnych okolicznościach różne podmioty mają tendencję do przypisywania starciom sportowym politycznego znaczenia, czy też przypadki nadawania danemu wydarzeniu sportowemu politycznego sensu dotyczą wszystkich podmiotów jednocześnie.

Pojedyncze starcia sportowe, którym przypisane zostało polityczne znaczenie, mogą uchodzić za jeden z bardziej znaczących przejawów upolitycznienia sportu. Konkretny mecz, bieg czy walka ma bardzo namacalny charakter, znacznie bardziej niż chociażby rywalizacja w klasyfikacji medalowej danej imprezy sportowej np. igrzysk olimpijskich. Naprzeciw siebie stają bowiem zawodnicy reprezentujący dwa kraje, ich rywalizacja jest zatem bardzo bezpośrednia. W okresie zimnej wojny w starciach takich często reprezentowane były jednocześnie dwa systemy społeczno-polityczne oraz dwie wrogie wobec siebie ideologie. Sytuacja taka sprawiała, że podczas niektórych takich kontaktów sportowcom, kibicom czy nawet rządcom państw szczególnie zależało na odniesieniu zwycięstwa. Jeśli ponadto spełnione były dodatkowe kryteria, takie jak bardzo wyrównany przebieg starcia, to często pojawiała się tenden-

cja do nadawania mu głębszego znaczenia. Przykładem tego typu starć jeszcze z okresu przed wybuchem II wojny światowej były walki bokserskie pomiędzy Niemcem Maxem Schmelingiem i Amerykaninem Joe Louistem. W 1936 r. odbyła się między nimi walka w Nowym Jorku, którą zwyciężył Niemiec nokautując przeciwnika. Zwycięstwo to było wykorzystywane przez nazistów jako dowód aryjskiej wyższości a bokserowi osobiście gratulował Adolf Hitler. Do rewanżu doszło w tym samym mieście w 1938 r. Joe Louis miał ponoć usłyszeć od Franklina Delano Roosevelta: „Joe, musimy mieć twoje mięśnie, aby rozbić Niemcy”¹. Amerykanin wygrał przez techniczny nokaut, już w pierwszej rundzie. Przewaga Louisa była tak duża, że trener Niemca próbował poddać walkę, jednak zgodnie z amerykańskimi zasadami rzucenie ręcznika nie kończyło walki². W przypadku tym można było dostrzec przypisanie politycznego znaczenia sportowemu starciu przez wszystkie ze wspomnianych wcześniej podmiotów z przywódcami państwa na czele. Jednocześnie stwierdzić trzeba, iż Stany Zjednoczone i III Rzesza nie były w tym czasie państwami całkowicie wrogimi sobie. Reprezentowały one oczywiście inne ideologie, ale we wspomnianym okresie społeczność międzynarodowa nie widziała jeszcze w hitlerowskich Niemczech jednoznacznie zagrożenia dla światowego pokoju. Jest to wydarzenie nieco wcześniejsze niż cezura czasowa niniejszego artykułu, jednak jest ono uważane za jedną z pierwszych sytuacji, kiedy to kontaktowi sportowemu przypisano znaczenie polityczne, toteż zostało w tym miejscu przytoczone jako swoisty wstęp do dalszych rozważań.

W okresie zimnej wojny najwięcej „pozasportowych” emocji związanych było ze współzawodnictwem amerykańsko-radzieckim, którego początek miał miejsce na szerszą skalę w 1952 r. podczas letnich igrzysk olimpijskich w Helsinkach. Mimo że w wymiarze politycznym zimna wojna wywiązała się wcześniej, to w jej początkowym okresie Związek Radziecki rezygnował z brania udziału w międzynarodowym sporcie, poza pojedynczymi wyjątkami. Obawiano się bowiem, iż porażki w rywalizacji przeciwko Amerykanom mogą przynieść propagandowy sukces właśnie USA. Toteż w Związku Radzieckim zrezygnowano chociażby z udziału w igrzyskach olimpijskich w Londynie cztery lata wcześniej chcąc gruntowniej się przygotować do sportowego współzawodnictwa³, początkowo w ogóle kontestując międzynarodowy sport, który określano jako *sport burżuazyjny*.

¹ J. Ferenc, *Sport w służbie polityki. Wyścig Pokoju 1948–1989*, Warszawa 2008, s. 30–31; G. Walters, *Igrzyska w Berlinie. Jak Hitler ukradł olimpijski sen*, Poznań 2008, s. 212–213.

² D. Margolick, *Beyond Glory. Joe Louis vs. Max Schmeling and a World on the Brink*, New York 2006, s. 301; P. Myler, *Ring of Hate. The Brown Bomber and Hitler's Hero – Joe Louis, Max Schmeling and Bitter Propaganda War*, Edinburgh 2005.

³ A. Pasko, *Sport wyczynowy w polityce państwa*, s. 157–158; A.E. Senn, *Power, Politics and the Olympic Games. A history of Power brokers, events and controversies that shaped the games*, Champaign 1990, s. 80.

Jak wspomniano, do zmiany tej sytuacji doszło w 1952 roku podczas igrzysk olimpijskich w Helsinkach. Napięcie związane z rywalizacją przeciwko reprezentantom ideologicznego wroga odczuwali wówczas w dużej mierze sami sportowcy. W cytowanej przez Davida Millera jednej z wypowiedzi amerykańskiego zawodnika podczas opisywanych igrzysk, „obecność Rosjan wywoływała zdecydowanie większą presję (...). W pewnym sensie to oni byli prawdziwym wrogiem. Uwielbiałeś z nimi wygrywać. Po prostu musiałeś. Podobne uczucie towarzyszyło całej drużynie, to oni byli prawdziwym wrogiem”⁴. Inny z zawodników amerykańskich, cytowany przez Richarda Espy’ a stwierdzić miał: „to nie było uczucie jak pokonywanie jakiegoś przyjaznego kraju jak Australia”⁵. Bob Hoffman, trener amerykańskich ciężarowców, miał mówić swoim zawodnikom: „walczcie o przywództwo sportowe, walczcie przywództwo nad światem; walczcie, jeśli będzie taka konieczność, o życie swoje i tych których kochacie”. Emocje były więc stosunkowo napięte, a podsycala je dodatkowo prasa. Jak pisał Arthur Daley z *New York Times*, „komunistyczna maszyna propagandowa musi zostać uciszona”⁶.

Oznaki nadawania politycznego sensu sportowym zmaganiom obecne były już w 1952 r. podczas wspomnianych letnich igrzysk w Helsinkach, toteż pierwszy przytoczony przykład pochodzi właśnie z tej imprezy sportowej. Chodzi o bieg na 3000 m z przeszkodami, w którym naprzeciw siebie stanęli radziecki rekordzista świata Władimir Kazancew oraz dysponujący dużo gorszym rekordem życiowym Amerykanin Horace Ashenfelter. Kazancew wyprzedził Amerykanina na 200 metrów przed metą jednak upadł pokonując ostatnią przeszkodę. Dzięki temu zwycięstwo odniósł Ashenfelter, który pobił rekord świata⁷. Co ciekawe, Amerykanin był jednocześnie agentem FBI, podczas gdy reprezentant Związku Radzieckiego policjantem⁸. Wydaje się to dodawać swoistej pikanterii starciu zawodników. Amerykańska prasa w bardzo emocjonalny sposób opisywała to wydarzenie jako ważny element konfrontacji Wschodu z Zachodem⁹. Pojawiały się także pisane nieco z przekąsem opinie, odnoszące się do profesji Amerykanina, że „nigdy wcześniej człowiek z FBI nie pozwolił Rosjaninowi podążyć za sobą tak blisko”¹⁰. Tymczasem sam Horace Ashenfelter niejednokrotnie

⁴ D. Miller, *Historia igrzysk Olimpijskich i MKOl. Od Aten do Pekinu 1894–2008*, Poznań 2008, s. 159. K. Jay, *More than just a Game. Sports in American Life Since 1945*, New York–Chichester 2004, s. 52.

⁵ R. Espy, *The Politics of the Olympic Games. With Epilogue, 1976–1980*, Berkeley–Los Angeles–London 1981, s. 38.

⁶ K. Jay, op.cit.

⁷ D. Miller, op.cit.

⁸ *Kronika Sportu*, red. M.B. Michalik, Warszawa 1993, s. 480; *Sports Around the World History. Culture and Practice*, red. J. Nauright i C. Parrish, Santa Barbara 2012, s. 388.

⁹ V. Tikander, *Helsinki 1952*, [w:] *Encyclopedia of the Modern Olympic Movement*, red. J.E. Findling, K.D. Pelle, Westport 2004, s. 143.

¹⁰ A.R. Hornbuckle, *Helsinki 1952*, [w:] *Historical Dictionary of the Modern Olympic Movement*, red. J.E. Findling, K.D. Pelle, Westport–London 1996, s. 115.

podkreślał w wywiadach, że dla nich jako sportowców kwestie zimno wojenne nie miały żadnego znaczenia¹¹. Widać zatem, iż w tym przypadku do nadawania politycznego znaczenia doszło w szczególności za sprawą mediów i kibiców, podczas gdy z rezerwą podchodzili do tego sami zawodnicy, o ile przyjmie się, iż publiczne deklaracje są wiarygodne.

Opisywany pojedynek sportowy był niesamowicie pasjonujący i z całą pewnością wzbudzał wiele emocji u obserwujących go widzów. Jednak pozasportowe okoliczności, o których wspominano sprawiły, że miał on drugie, głębsze dno – polityczne. Obserwujący bieg Amerykanie widzieli nie tylko sportowy wyścig, ale także starcie dwóch wrogo nastawionych do siebie państw i ich systemów społeczno-politycznych. Początek lat pięćdziesiątych to okres szczególnie silnych tendencji do demonizowania zimnowojennego wroga, nie tylko w ZSRR, ale także w USA. Pamiętać należy, iż w tym okresie w Stanach Zjednoczonych panował makkartyzm. Na okres ten przypadły igrzyska olimpijskie w Helsinkach, a niezwykle zacięty bieg na 3000 m doprowadził do ujścia politycznych emocji.

Nie był to jedyny przykład rywalizacji na igrzyskach w Helsinkach między USA i ZSRR, której nadawano prestiżowe znaczenie polityczne. Do swego rodzaju starcia doszło między tymi dwoma krajami także chociażby w podnoszeniu ciężarów, w której to dyscyplinie w aż siedmiu kategoriach wagowych walka o złote medale rozegrała się między Amerykanami a reprezentantami Związku Radzieckiego. Zawodnicy z USA pobili ponadto 12 rekordów świata, natomiast reprezentanci Związku Radzieckiego – 8¹². Pojedynek w biegu na 3000 m wzbudził jednak największe emocje i zainteresowanie spośród wszystkich radziecko-amerykańskich starć sportowych podczas igrzysk w Helsinkach i to jemu właśnie przypisywano największe znaczenie polityczne.

Hokej na lodzie był jedną z zespołowych dyscyplin sportowych, której najczęściej towarzyszyły polityczne emocje. Najbardziej jaskrawy tego przykład miał miejsce w 1980 r., o czym więcej w dalszej części artykułu, jednak do istotnych meczów amerykańsko-radzieckich dochodziło także wcześniej. Na uwagę zasługuje mecz tych reprezentacji z igrzysk olimpijskich w Squaw Valley w USA w 1960 r. Starcie to miało niezwykle dramatyczny przebieg, a bardzo napięta atmosfera panowała zarówno na lodzie, jak i na trybunach. Amerykanie wygrali ostatecznie spotkanie 3–2¹³. Na szczególną uwagę zasługuje jednak inny aspekt tego spotkania. Amerykańscy i radzieccy hokeiści, ku w pewnym sensie zdziwieniu obserwatorów, nie tylko kontaktowali się ze sobą ale nawiązywali wręcz przyjaźnie. Jeden z amerykańskich zawodników powiedział o zawodnikach radzieckich: Są „prawdziwymi przyjaciółmi. Nie mówią

¹¹ K. Robinson, *800m & 3000m Steeplechase*, „Running Times”, maj 2008, nr 356, s. 55.

¹² *Kronika Sportu...*, s. 485.

¹³ *Ibidem*, s. 544.

o komunizmie. Tak jak my, rozmawiają o hokeju – i dziewczynach”¹⁴. Zimno wojenny sport nie służył zatem wyłącznie jako środek do preferowania argumentu o istnieniu konfliktu ideologicznego, aczkolwiek stwarzał także szanse na zbliżenie, nawet gdyby miało ono dotyczyć wyłącznie sportowców. Relacje, jak ta cytowana wyżej mogły również wpływać na zmianę nastawienia społeczeństw wobec zimno wojennego rywala. Można zatem stwierdzić, iż powyższa sytuacja stanowi jeden z przykładów, iż mimo silnego upolitycznienia sport olimpijski w okresie zimnej wojny niekiedy realizował jednak ideę Pierre’a de Coubertina zakładającą zbliżenie państw poprzez sport. Hokej na lodzie, o którym będzie jeszcze mowa, był z resztą sportem służącym do nawiązywania dialogu pomiędzy stronami zimnej wojny częściej niż tylko we wspomnianym przypadku. W okresach odprężenia organizowano bowiem towarzyskie spotkania i serie meczów, których celem było między innymi doprowadzenie do zbliżenia. Prym wiodła w tym Kanada, mówi się nawet niekiedy o radziecko-kanadyjskie dyplomacji hokejowej. Najbardziej znanym jej efektem była seria meczy z 1972 r., a która była jednym z następstw wizyty kanadyjskiego premiera Pierre’a Trudeau. Kanadyjczycy wyszli z założenia, iż hokej jest postrzegany niczym synonim Kanady w wielu rejonach Europy. Tak więc ponieważ sport ten jest najbardziej widocznym elementem obecności Kanady w tych państwach, powinien być postrzegany jako jedna z głównych kanadyjskich „broni dyplomatycznych”¹⁵.

Bardzo prestiżowe znaczenie miała swoista seria meczów olimpijskich między Stanami Zjednoczonymi a Związkiem Radzieckim w koszykówce mężczyzn. Do meczów finałowych podczas igrzysk olimpijskich z udziałem tych reprezentacji doszło wielokrotnie, w latach 1952, 1956, 1960, 1964 i 1972¹⁶. Za najistotniejszy z punktu widzenia znaczenia politycznego można jednak uznać ten z Monachium z 1972 r. Mecz wzbudzał tak wielkie zainteresowanie, że w hali zmieściło się tylko 10% osób zainteresowanych obejrzeniem go na żywo¹⁷. Starcie było niezwykle wyrównane, a na 3 sekundy przed końcem Amerykanie wyszli na prowadzenie 50 – 49 po rzucie osobistym Douga Collinsa. Grę wznowiono, jednak na sekundę przed końcem sędzia przerwał ją ze względu na problemy z tablicą wyników. Jednocześnie trener radziecki protestował, gdyż nie przyznano mu przerwy, o którą rzekomo prosił przed ostatnim rzutem osobistym Amerykanów. Do dziś pozostaje sprawą niewyjaśnioną, czy rzeczywiście prośba taka miała miejsce. Wskazuje się często, iż radziecki trener poprosił o czas po pierwszym z rzutów osobistych, podczas gdy niemieccy sędziowie z niej-

¹⁴ J. Soares, *Cold War. Hot Ice: International Ice Hockey 1947–1980*, „Journal of Sport History” 2007, vol. 34, nr 2, s. 211.

¹⁵ D. Macintosh, M. Hawes, *Sport and Canadian Diplomacy*, Montreal–Buffalo–London 1994, s. 21–36.

¹⁶ D. Miller, op.cit., s. 517.

¹⁷ A. Roman, *Monachijskie sensacje*, Warszawa 1973, s. 16.

snych przyczyn potraktować mieli jego gest jako odwołanie prośby o czas¹⁸. Sędziowie podjęli decyzję o wznowieniu gry i cofnięciu zegara do 3 sekund przed końcem, po interwencji przewodniczącego Międzynarodowej Federacji Koszykarskiej¹⁹ Renato Williama Jonesa. Po drugim wznowieniu zawodnicy radzieccy stracili piłkę i mecz zakończył się, a Amerykanie zaczęli świętować zwycięstwo. Tymczasem okazało się, iż dźwięk syreny, uznany za sygnał zakończenia meczu, był w rzeczywistości sygnałem przerywającym grę, ze względu na fakt, iż nie skończono jeszcze cofania zegara do stanu 3 sekundy przed końcem meczu. Sędziowie znów skonsultowali się z Jonesem, po czym podjęto decyzję, aby ponownie wznowić grę przy stanie 3 sekundy do końca meczu. Amerykańscy trenerzy rozważali wówczas odmowę dalszej gry, ostatecznie zdecydowano jednak, że zawodnicy USA przystąpią do rywalizacji. Drużyna ZSRR wznowiła grę, przez całe boisko piłkę rzucił Modestas Paulauskas i do kosza „wepchnął” ją Siergiej Bielow, ustalając wynik na 51–50 dla Związku Radzieckiego²⁰. Amerykanie złożyli oficjalny protest, oświadczając, iż interesuje ich *złoto lub nic*. Był on rozpatrywany przez pięcioosobową komisję FIBA, w której zasiadali obywatele Polski, Węgier, Kuby, Włoch i Puerto Rico. Po 14 godzinach obrad doszło do tajnego głosowania, w którym wynikiem 3–2 zwycięstwo przyznano ZSRR²¹. Była to zarazem pierwsza porażka Amerykanów w ogóle w historii koszykówki na igrzyskach olimpijskich²².

Mecz ten można zatem uznać za wyjątkowo kontrowersyjny. Fakt, że naprzeciw siebie stały drużyny reprezentujące dwa zimnowojenne mocarstwa dodawał tylko pikanterii całej sytuacji. Kontrowersyjność zdarzenia stała się jeszcze większa ze względu na wynik obrad dotyczących amerykańskiego protestu. Jak wspomniano, komisja składała się z 5 osób. Ich narodowości można bez trudu uszeregować biorąc pod uwagę kryterium polityczne, na przedstawicieli bloku państw komunistycznych (3 – Polska, Węgry i Kuba) i kapitalistycznych (2 – Włochy i Puerto Rico). Głosowanie było tajne, domyślać się jednak można, iż jego wynik 3–2 mógł odpowiadać właśnie temu podziałowi. W podobnym tonie wypowiadali się komentujący na bieżąco całą sprawę dziennikarze. Jak stwierdził Gary Smith z redakcji *Sports Illustrated*: „wszystko rozwijało się zgodnie ze ścisłą polityką zimnowojenną”²³. Najbardziej poszkodowani byli oczywiście amerykańscy koszykarze, którzy odmówili przyjęcia srebrnych medali²⁴.

¹⁸ P. Finley, L. Finley, J. Fountain, *Sports Scandals*, Westport 2008, s. 132; D.C. Large, *Munich 1972. Tragedy, Terror and Triumph at the Olympic Games*, Lanham 2012, s. 269.

¹⁹ W skrócie FIBA.

²⁰ G. Allen, *What Washington Can Learn from the World of Sports*, Washington 2010, s. 138–140; D. Miller, op.cit., s. 233–234; E. Huberty, W.B. Wange, *Die Olympischen Spiele. München, Aubsburg–Kiel–Sapporo–Köln 1972*, s. 192.

²¹ J. Stradling, *More than a Game. When history and sport collide*, [b.m.w.] 2009, s. 138–139.

²² *Monachium Sapporo*, Warszawa 1974, s. 174.

²³ J. Stradling, op.cit., s. 140.

²⁴ D. Miller, op.cit., s. 234.

Do dzisiaj sytuacja ta wzbudza wielkie emocje, szczególnie w Stanach Zjednoczonych. Jako ciekawostkę potwierdzającą ten fakt można przytoczyć informację, iż kapitan amerykańskich koszykarzy z igrzysk w Monachium Kenny Davis zakazał w testamencie żonie i dzieciom przyjęcia jego srebrnego medalu²⁵. Jest to z całą pewnością jedno z silnie wiązanych z polityką wydarzeń sportowych w historii. Konotacje takie były tworzone przede wszystkim ze względu na rozdział narodowościowy jury decydującego o wyniku spotkania. Jak wspomniano, nie ma dowodu, iż istotnie członkowie Międzynarodowej Federacji Koszykarskiej głosowali według kryterium politycznego, jednak wydaje się to wielce prawdopodobne. Wiele opracowań poświęcono kwestii zgodności zachowania sędziów meczu z regulaminami F13A. Według nich najczęściej zastrzeżeń wzbudza osoba Renato Williama Jonesa, który nie powinien był ingerować w przebieg meczu. Co ciekawe, Jones był Włochem, więc biorąc pod uwagę kryterium polityczne nie powinien był stawać po stronie Związku Radzieckiego. Cała sytuacja wciąż wzbudza wiele kontrowersji, a emocjonalne podejście do niej można było zaobserwować w szczególności w amerykańskich mediach oraz wśród zawodników reprezentujących USA. Trudno jednak stwierdzić, czy takie podejście samych zawodników związane jest z faktem grania przeciwko drużynie reprezentującej ideologicznego rywała Stanów Zjednoczonych, czy też poczuciem „bycia oszukanym”. Niemniej jednak stwierdzić trzeba z całą stanowczością, iż finałowemu meczowi w koszykówce mężczyzn podczas igrzysk olimpijskich w Monachium przypisane zostało znaczenie polityczne, i to w bardzo silny sposób.

Półfinałowy mecz w hokeju na lodzie z igrzysk olimpijskich w Lake Placid w 1980 r. również należy do starć sportowych, którym przypisywano bardzo duże znaczenie polityczne, szczególnie w mediach. W jego trakcie stanęli naprzeciw siebie zawodnicy amerykańscy i radzieccy. Mecz ten, podobnie jak koszykarzy z Monachium, do dziś mocno zakorzeniony jest w pamięci Amerykanów, poświęcono mu nawet film pt. *Cud w Lake Placid*²⁶. Różnica wobec opisywanego wcześniej meczu koszykówki w Monachium polegała jednak na tym, iż tym razem to zawodnicy radzieccy uznawani byli za zdecydowanych faworytów, o czym mógł świadczyć chociażby wynik meczu pokazowego rozegranego przed igrzyskami w nowojorskim Madison Square Garden, w którym reprezentanci ZSRR okazali się zdecydowanie lepsi, wygrywając z Amerykanami 10–3²⁷.

Pamiętać także należy, iż Związek Radziecki stał na najwyższym stopniu podium w hokeju na lodzie podczas czterech kolejnych wcześniejszych igrzysk²⁸, a w rozgry-

²⁵ S. Ingle, *No 1: USA v USSR, basketball final, 1972*, [w:] *From Budd to Bolt. 50 Stunning Olympic Moments*, [b.m.w.] 2012, s. 11; F. Saraceno, *Classic 1972 vs. USSR Basketball Game*, 06.08.2004, http://espn.go.com/classic/s/Classic_1972_usa_ussr_gold_medal_hoop.html, odczyt z dn. 18.07.2011.

²⁶ *Miracle on Ice*, reż. Gavin O'Connor, 2004.

²⁷ J. Gilbert, *Herb Brooks. The Inside Story of a Hockey Mastermind*, Minneapolis 2010, s. 205.

²⁸ D. Miller, op.cit., s. 599.

wanych corocznie mistrzostwach świata od 1963 r. zwyciężał 14 razy, tylko trzykrotnie ustępując Czechosłowacji²⁹. Istotne dla całej sytuacji jest także międzynarodowe tło polityczne. Pod koniec grudnia 1979 r., a więc na kilka miesięcy przed rozgrywanymi w Stanach Zjednoczonych igrzyskami zimowymi, Związek Radziecki dokonał zbrojnej interwencji w Afganistanie. Wydarzenie to wzbudziło bardzo silny sprzeciw międzynarodowy, a także było bezpośrednią przyczyną bojkotu letnich igrzysk w Moskwie w 1980 r. przez państwa zachodnie z USA na czele. Jednak już podczas igrzysk zimowych w Lake Placid w Stanach Zjednoczonych nastroje antyradzieckie były silne.

Hokejowemu starciu amerykańsko-radzieckiemu już przed jego rozpoczęciem nadano niewyobrażalne wręcz znaczenie, głównie w Stanach Zjednoczonych. Tamtejsze media określały je najczęściej jako rywalizacja „bandy chłopaków z college'u” przeciwko „demonicznym Sowietom”. Nieprzychylnie w stosunku do gości byli nastawieni także kibice, którzy wywieszali przed stadionem transparenty z napisami „Bojkotować Moskwę i Wynoście się z Afganistanu”³⁰. Nastawienie to było z całą pewnością podsycane przed media, które kreowały mecz jako starcie nie tyle sportowców, co wręcz nieprzyjaznych sobie systemów, pokojowych Stanów Zjednoczonych Ameryki i agresywnego Związku Radzieckiego.

Zwycięzcami meczu nieoczekiwanie okazali się Amerykanie, którzy po bardzo emocjonującym przebiegu spotkania zwyciężyli 4–3. Faktowi temu przypisano znaczenie polityczne, określano go jako symbol zwycięstwa Stanów Zjednoczonych nad Związkiem Radzieckim w zimnej wojnie³¹. Amerykański prezydent Jimmy Carter nazwał zwycięską drużynę mianem „współczesnych amerykańskich bohaterów”³² oraz oczywiście zaprosił jej członków na spotkanie³³. Jest to typowy przykład zachowania polityków, którzy od momentu spopularyzowania się sportu próbowali wykorzystać powszechny podziw dla sportowców, mając nadzieję na podniesienie własnej popularności³⁴. Przypisywanie zimnowojennego znaczenia temu sportowemu starciu nie udzieliło się jednak samym zawodnikom, jak bywało już w przeszłości. Sama gra była stosunkowo przyjazna, a pokonani z uśmiechem pogratulowali zwycięzcom³⁵. Historia upolitycznionej rywalizacji sportowej pokazuje więc, iż nastroje zimnowojenne w bardzo różnym stopniu udzielały się samym sportowcom. Miały bowiem miejsce zarówno sytuacje, w których zawodnicy sami chcieli pokonać przeciwnika motywowani

²⁹ *Kronika Sportu...*, s. 899.

³⁰ D. Miller, *op.cit.*, s. 263.

³¹ A.C. Billings, M.L. Butterworth, P.D. Turman, *Communication and Sport. Surveying the Field*, London 2012, s. 137.

³² C.R. Hill, *Olympic Politics. Athens to Atlanta 1896–1996*, Manchester–New York 1996, s. 131.

³³ N.E. Sarantakes, *Dropping the Torch. Jimmy Carter, the Olympic Boycott and the Cold War*, Cambridge 2011, s. 134.

³⁴ S. Szymański, *The Comparative Economics of Sport*, London 2010, s. 80.

³⁵ D. Miller, *op.cit.*, s. 263.

także względami ideologicznymi, jednakże równie często odnosili się do swoich oponentów przyjacielsko i z szacunkiem, nie biorąc pod uwagę ich pochodzenia i demonstrowując pokojową naturę sportu zarazem.

Opisywany mecz jest bardzo interesujący z kilku względów. Po pierwsze, znaczenie polityczne amerykańskie media przypisywały mu jeszcze zanim do niego doszło, i to pomimo faktu, iż zdecydowanym faworytem była reprezentacja Związku Radzieckiego. Ponadto, bardzo istotny w tej sytuacji kontekst międzynarodowy. Wraz z agresją ZSRR na Afganistan zakończyła się mająca miejsce w latach siedemdziesiątych epoka odprężenia, a nastroje zimnowojennych rywali stawały się coraz bardziej wrogie. Ponadto, w latach poprzedzających igrzyska, wydarzenia międzynarodowe często były niekorzystne dla USA. Na nastroje panujące w społeczeństwie amerykańskim wpływały wojna wietnamska, która doprowadziła do antywojennych protestów³⁶ a także opisywana wcześniej porażka koszykarzy w Monachium, którą uznano za niemal tragedię narodową. Negatywnie na wizerunek USA wpływały ponadto afera Watergate³⁷, zakończenie przez NASA programu lotów na księżyc czy kryzys paliwo-
wy³⁸. Wszystko to sprawiało, że społeczeństwo amerykańskie potrzebowało pozytywnych wiadomości, a szansę na to widziano w meczu hokeistów. Jak stwierdził Philip D'Agati, amerykańskie zwycięstwo było ważne nie dlatego, że się wydarzyło, ale ponieważ miało miejsce w bardzo dobrym czasie³⁹. Jak widać więc, w tym przypadku dramaturgia spotkania wcale nie była konieczna do nadania mu politycznego znaczenia.

Rywalizacja w hokeju na lodzie, jak wspomniano, szczególnie często „padała ofiarą” przypisywania wykraczającego daleko poza sport politycznego znaczenia. Najbardziej znany jest oczywiście opisany wyżej półfinałowy mecz z igrzysk olimpijskich w Lake Placid w 1980 r., jednak przykładów tego typu było więcej. Na uwagę zasługuje chociażby rozegrany w ramach serii Challenge Cup w lutym 1979 r., a więc jeszcze w okresie odprężenia w stosunkach Wschód – Zachód, towarzyski mecz pomiędzy reprezentacją Związku Radzieckiego a drużyną gwiazd zawodowej ligi NHL. Znaczenie tego starcia polegało na tym, iż podczas najbardziej prestiżowych rozgrywek w hokeju na lodzie, a więc na igrzyskach olimpijskich i mistrzostwach świata, naprzeciw siebie stawały amatorskie drużyny państw zachodnich oraz pseudoamatorskie reprezentacje państw komunistycznych. Sytuacja ta wywoływała oczywiście liczne protesty, głównie ze strony Kanadyjczyków i Amerykanów. Towarzyskie mecze za-

³⁶ Zob. *Against the Vietnam War Writings by Activists*, red. M.S. Robbins, Plymouth 1999.

³⁷ Zob. F. Emery, *Watergate. The Corruption of American Politics and the Fall of Richard Nixon*, London 1994; D. Anderson, *Watergate. Scandal in the White House*, Minneapolis 2007.

³⁸ *Miracle on Ice*, 00.00.12-00.03.07 min.

³⁹ P.A.D'Agati, *The Cold War and the 1984 Olympic Games. A Soviet-American Surrogate War*, New York 2013, s. 98.

chodnich zawodowców ze wschodnimi pseudoamatorami stanowiły zatem możliwość ostatecznego i trudnego do podważenia zweryfikowania wyższości jednych bądź drugich. W tym przypadku lepsi okazali się reprezentanci Związku Radzieckiego, którzy zwyciężyli 6 – 0. Po spotkaniu pojawiały się opinie, iż jego wynik stanowi „porażką demokracji”⁴⁰. Na szczególną uwagę zasługuje tutaj także fakt, iż w Związku Radzieckim właściwie nie było tradycji hokejowych. Kraj ten zaczął rywalizować na arenie międzynarodowej w tej dyscyplinie dopiero po II wojnie światowej. Przygotowując się do hokejowego współzawodnictwa, utworzono w Związku Radzieckim pod kierunkiem Anatolija Tarasowa specjalny system szkoleniowy, który okazał się niezwykle skuteczny⁴¹. Wspomniany mecz pokazał natomiast, iż reprezentacja Związku Radzieckiego była w owym czasie najsilniejszą drużyną hokejową świata, co było sytuacją trudną do zaakceptowania na Zachodzie.

Prestiżowe starcia sportowe podczas igrzysk olimpijskich pomiędzy przedstawicielami świata komunistycznego i kapitalistycznego nie toczyły się wyłącznie na linii ZSRR – USA, chociaż przyznać należy, iż to właśnie współzawodnictwo tych państw wzbudzało najwięcej politycznie determinowanych emocji. Spośród prestiżowych politycznie starć, w których uczestniczyli zawodnicy z innych krajów, na uwagę zasługuje np. rywalizacja amerykańskich i kubańskich bokserów podczas letnich igrzysk olimpijskich w Montrealu w 1976 r. Zwycięscy byli w tym przypadku Amerykanie, bilans zdobytych przez nich złotych medali w porównaniu z osiągnięciami Kubańczyków wyniósł 5 : 3⁴². Do finałowych pojedynków między bokserami z USA i z Kuby doszło trzykrotnie i za każdym razem sukces odnosili Amerykanie⁴³. Boks to dyscyplina sportowa, która zajmowała na Kubie szczególne miejsce od czasu rewolucji w tym kraju. To skonfliktowane ze Stanami Zjednoczonymi państwo nie miało oczywiście możliwości militarnego stawienia czoła USA, w boksie jednak w starciu takim nie pozostawało bez szans⁴⁴, co można było zaobserwować podczas wspomnianych igrzysk w Montrealu.

Swoiste polityczne znaczenie miał także mecz piłkarski pomiędzy Anglią a Węgrami rozgrywany na stadionie Wembley w Londynie w listopadzie 1953 r. Mecz zakończył się zwycięstwem Węgrów 6 – 3, co stanowiło wielką sensację, ponieważ reprezentacja Anglii nigdy wcześniej nie doznała porażki w meczu piłkarskim, którego była gospodarzem⁴⁵. Mecz ten, mimo że nie toczył się między dwiema głównymi siłami

⁴⁰ J. Soares, op.cit., s. 221.

⁴¹ Idem, *The Cold War on Ice*, „Brown Journal of World Affairs”, vol. XIV, Issue 2, Spring/Summer 2008, s. 79.

⁴² *Kronika sportu...*, s. 692.

⁴³ <http://www.sports-reference.com/olympic/summer/1976/BOX/>, odczyt z dn. 22.07.2011.

⁴⁴ <http://www.pbs.org/wnet/wideangle/episodes/victory-is-your-duty/introduction/977/>, odczyt z dn. 22.07.2011.

⁴⁵ *Kronika sportu...*, s. 495.

zimnowojennego świata, a więc Związkiem Radzieckim a Stanami Zjednoczonymi, z uwagi na to, iż brały w nim udział państwa należące do różnych bloków geopolitycznych, był często oceniany i komentowany przez pryzmat polityki, głównie przez Brytyjczyków. Niektórzy autorzy uważają go wręcz za „decydujący moment w powstawaniu powiązania między piłką nożną a angielską tożsamością narodową”⁴⁶.

W Wielkiej Brytanii w latach pięćdziesiątych przedmiotem zainteresowania stały się polityczne i sportowe uwarunkowania radzieckiego modelu sportu. Wpływ na to miały sukces sportowy Związku Radzieckiego podczas igrzysk w Helsinkach w 1952 r. oraz wspomniany wyżej przegrany mecz w piłkę nożną z Węgrami. Sport stał się bowiem w owym czasie bardzo istotnym elementem brytyjskich stosunków z blokiem wschodnim. Po śmierci Józefa Stalina wzmożono znacznie kontakty sportowe z krajami komunistycznymi. Pojawiły się jednak po stronie brytyjskiej wątpliwości czy powinno się przyjmować sportowe reprezentacje tych państw w Zjednoczonym Królestwie, ponieważ „nastawienie państw komunistycznych do sportu jest zupełnie odmienne od naszego. Dla nich sport jest rozwinięciem i instrumentem polityki”⁴⁷. Jak stwierdzono w *Encyclopedia of British Football*, zimnowojenne rozważania nadały w Wielkiej Brytanii silne polityczne znaczenie meczom przeciwko państwom bloku wschodniego, między innymi meczowi Anglia – Węgry z 1953 r.⁴⁸ Porażka ta miała ponadto miejsce w ważnym okresie w historii Wielkiej Brytanii, mianowicie w roku koronacji Elżbiety II na królową. Liczono wówczas, iż nastaje okres, w którym Wielka Brytania odzyska należne miejsce na arenie międzynarodowej. Za przesłankę tego uważano no. zdobycie Mount Everestu przez Edmunda Hilary’ego⁴⁹. Porażka z Węgrami wywoływała natomiast odmienne odczucia⁵⁰. Podkreślił jednak, iż brytyjska ocena sportu w państwach komunistycznych nie była pozbawiona racji. Kraje komunistyczne, podobnie jak wiele innych rządzonych niedemokratycznie, miały tendencję do propagandowego wykorzystywania sportu. Należy jednak zauważyć, iż dyskusja na ten temat pojawiła się w Wielkiej Brytanii w obliczu sukcesów sportowych państw komunistycznych. Może to być więc częściowo postrzegane jako swoiste „zrzucanie odpowiedzialności” w związku z nie najlepszą postawą sportowców Zjednoczonego Królestwa. Na uwagę zasługuje jednak fakt, iż to właśnie przegrany mecz piłkarski z 1953 r. był jednym z głównych przyczyn, które wzbudziły

⁴⁶ M. Taylor, *The Association Game. A history of British Football*, Edinburgh 2008, s. 211.

⁴⁷ P.J. Beck, *The most effective means of communication in the modern world?: British sport and national prestige*, [w:] *Sport and International Relations. An emerging relationship*, red. R. Levermore, A. Budd, Abingdon 2004, s. 85.

⁴⁸ Idem, *Politics*, [w:] *Encyclopedia of British Football*, red. R. Cox, D. Russel, W. Vamplew, [b.m.w.] 2002, s. 235.

⁴⁹ Zob. S.W. Crompton, *Great Explorers. Sir Edmund Hilary*, New York 2009.

⁵⁰ D. Porter, *Your boys took one hell of a beating! English football and British decline, c. 1950–80*, [w:] *Sport and National Identity in the Post-War World*, red. A. Smith, D. Porter, London 2004, s. 39–40.

opisaną dyskusję. Z tego względu uznanie tego wydarzenia sportowego za znaczące z politycznego punktu widzenia wydaje się zasadne.

Piłkarska reprezentacja Węgier brała także udział w innym meczu, który przeszedł do historii światowego sportu i któremu przypisano polityczne znaczenie. Chodzi o rozgrywany w 1954 r. w szwajcarskim Bernie finał mistrzostw świata w piłce nożnej przeciwko Republice Federalnej Niemiec. Na początku meczu Węgrzy wyszli na prowadzenie 2 – 0, później jednak Niemcom udało się zdobyć 3 gole i ostatecznie zwyciężyć 3 – 2. Spotkanie to określane jest nierzadko, szczególnie w Niemczech, jako „cud z Berna”⁵¹.

Wspomniany mecz wywołał wiele politycznych podtekstów. Podobnie jak w przypadku meczu Anglia – Węgry z 1953 r., pozasportowe znaczenie było mu przypisywane nie w komunistycznych Węgrzech, a w demokratycznych Zachodnich Niemczech. Zwycięstwo to przede wszystkim podniosło morale Niemców, którzy nie do końca podnieśli się jeszcze po przegranej II wojnie światowej. Jak stwierdził Daniel Cohn-Bendit, zwycięstwo to było punktem zwrotnym w historii powojennych Niemiec Zachodnich. „Niemiecka tożsamość po 1945 była złamana i odbudowały ją 2 rzeczy. Pierwszą był rozwój gospodarczy a drugą piłkarskie mistrzostwo z 1954 roku”⁵². Pojawiła się również opinia, iż zdobycie pucharu świata w Bernie było właściwym dniem utworzenia Republiki Federalnej. Zwycięstwo to było doceniane nawet w NRD jako „niemieckie osiągnięcie”⁵³. W retoryce zachwyconych Niemców pojawiały się jednak niestety także bardziej niefortunne stwierdzenia. Autorem jednego z nich był prezydent Niemieckiego Związku Piłki Nożnej Peco Bauwens. Zawierało ono podteksty szowinistyczne, co bardzo szybko skrytykowała zagraniczna prasa⁵³. Można jednak powiedzieć, iż Niemcy raczej nie świętowali tego sukcesu piłkarskiego jako zimnowojennego tryumfu, a raczej jako zwycięstwo narodu. Z porażką nie mogli się za to pogodzić Węgrzy, którzy oskarżali nawet Niemców o stosowanie dopingiu⁵⁴. Nie jest to zatem typowy przykład upolitycznienia zimnowojennej rywalizacji. Prawdopodobnie sytuacja wyglądałaby podobnie nawet gdyby rywalem RFN było państwo demokratyczne. Polityczne znaczenie tego sportowego starcia jest jednak bezsporne, ze względu na silny wydzźwięk polityczny w ujęciu wewnątrzpaństwowym.

Niemcy Wschodnie i Niemcy Zachodnie to kolejne dwa kraje reprezentujące różne geopolityczne ugrupowania państw, rywalizacji których z oczywistych względów

⁵¹ Powstał także film na temat tego meczu, pt. *Das Wunder von Bern*, tj. *Cud z Berna*. F.C. Delius, *The Sunday I Became World Champion*, [w:] *The Global Game. Writers on Soccer*, red. J. Turnbull, T. Satterlee, A. Raab, [b.m.w.] 2008, s. 251. Zob. *Das Wunder von Bern*, reż. Sonke Wortmann, 2003.

⁵² F.C. Delius, op.cit.

⁵³ *Kronika sportu...*, s. 501.

⁵⁴ <http://www.footballblog.pl/mistrzostwe-swiata-w-pilce-noznej-1954-szwajcaria,29.06.2011>, [http://www.spon.pl/pilt. a/1,64946,8571489,Pilka nożna_Mistrzostwo swiataw1954 na_dopingu_.html](http://www.spon.pl/pilt. a/1,64946,8571489,Pilka%20nozna_Mistrzostwo_swiataw1954_na_dopingu_.html), odczyt z dn. 29.06.2011.

zawsze towarzyszył kontekst polityczny. Współzawodnictwo między nimi długo jednak nie było możliwe, ponieważ aż do 1968 r. w większości międzynarodowych imprez sportowych obydwie kraje wystawiały wspólną reprezentację. Po ostatecznym „rozdzieleniu się” bardzo często dochodziło do motywowanej politycznie rywalizacji pomiędzy reprezentacjami obydwu krajów, a także podobnie jak w przypadku Stanów Zjednoczonych i Związku Radzieckiego obydwie kraje starały się uzyskać przewagę w klasyfikacjach medalowych poszczególnych imprez sportowych.

Na szczególną uwagę spośród starć „niemiecko-niemieckich”, którym przypisywane było pozasportowe – polityczne znaczenie, zasługuje mecz piłki nożnej podczas mistrzostw świata w 1974 roku, które odbywały się w RFN. Nadmienić należy, iż w piłkarskich mundialach, podobnie jak w mistrzostwach świata w lekkoatletyce, obok amatorów mogli brać udział sportowcy zawodowi, w przeciwieństwie do opisywanej już wielokrotnie w niniejszym artykule rywalizacji podczas igrzysk olimpijskich. Zwycięzcą tego meczu okazali się zawodnicy Niemiec Wschodnich, co wywołało w tym kraju ekscytację, chociaż jak wspominał jeden z wschodnioniemieckich dziennikarzy, „nie było wielkiego świętowania”, a raczej poczucie dumy. Nie zmienił tego fakt, iż pojawiały się opinie, według których RFN oddała mecz aby w dalszych grach uniknąć Brazylii. Był to jednocześnie jedyny zawodowy mecz piłkarski pomiędzy tymi krajami. W mistrzostwach ostatecznie zwyciężył gospodarz – Niemcy Zachodnie, a jedynym przegranym przez RFN meczem w turnieju był właśnie ten ze wschodnim sąsiadem. Władze NRD nie wyraziły zgody na rewanż, dzięki czemu Niemcy Wschodnie zachowały dodatni bilans w meczach z zachodnim sąsiadem aż do zjednoczenia⁵⁵. Świadczy to o wadze, jaką przywiązywano w tym kraju do opisanego zwycięstwa, które uznać można było za wielką niespodziankę. Niemiecka Republika Demokratyczna, pomimo że była krajem mniejszym, sportowo była silniejsza od Republiki Federalnej Niemiec, co można było zaobserwować chociażby w wynikach uzyskiwanych przez obydwie kraje na igrzyskach olimpijskich. Tymczasem w zawodowej piłce nożnej świat zachodni wyprzedzał zdecydowanie Wschód, tak więc opisane zwycięstwo było czymś wręcz niewyobrażalnym. Zdobyte przez RFN mistrzostwa świata może jednak umniejszać propagandowy wymiar sukcesu NRD.

Powyżej przedstawione zostały przykłady starć sportowych pomiędzy reprezentantami państw należących do antagonistycznych bloków geopolitycznych, którym przypisywane było wykraczające daleko poza sport znaczenie polityczne. Powody takiej sytuacji były różne. Najczęściej wynikało to z ogólnej sytuacji międzynarodowej związanej z rywalizacją supermocarstw oraz państw należących do ich stref wpływów. Szczególnie silne było to w okresach intensywniejszego napięcia w stosunkach

⁵⁵ C. Sumanapaia, *East vs. West: AU-German Encounter in Football World Cup 1974*, <http://www.suitel01.com/content/east-vs-wesi-ai-german>, odczyt z dn. 22.07.2011.

Wschód – Zachód, np. w latach pięćdziesiątych czy na początku osiemdziesiątych. W niektórych przypadkach na upolitycznienie danego wydarzenia sportowego wpływał jego bardzo emocjonujący przebieg lub kontrowersyjne albo nieoczekiwane rozstrzygnięcie. Zdarzało się, iż sportowemu starciu przypisywano prestiżowe pozasportowe znaczenie jeszcze zanim do niego doszło, w innych przypadkach natomiast działo się tak już *post fatum* w związku ze szczególnym przebiegiem lub rozstrzygnięciem spotkania. Trudno zatem wskazać na stały schemat związany z przypisywaniem konkretnym starciom sportowym politycznego znaczenia.

Ta sama sytuacja dotyczy podmiotów, które dostrzegały w rywalizacji sportowców polityczne znaczenie. Jak wspomniano na wstępie, mogli to być sami sportowcy, przywódcy państwowi, kibice bądź też media. Trudno jednak wskazać na konkretne sytuacje, w których ten czy inny podmiot zwracał uwagę na polityczne znaczenie sportowego starcia. Z pewnością można zauważyć, iż przynajmniej deklaracyjnie zawodnicy biorący udział w prestiżowych pod względem politycznym wydarzeniach sportowych często odcinali się od nadawania im pozasportowego znaczenia. Zdarzały się oczywiście przypadki, kiedy zimnowojenny antagonizm bardzo silnie uwidaczniał się w postawach sportowców, jednak równie często zawodnicy wykazywali się bardzo przyjaznym nastawieniem wobec przeciwników. Na polityczne znaczenie starć sportowców reprezentujących bloki komunistyczny i kapitalistyczny najczęściej natomiast zwracali uwagę dziennikarze.

Stwierdzić trzeba ponadto, iż pomimo pewniej nieprzewidywalności i swoistej spontaniczności sytuacji, w których sportowym starciom nadawane było w okresie zimnej wojny prestiżowe znaczenie polityczne, to należą one do ważniejszych aspektów upolitycznienia sportu. Państwa mogą mieć większy wpływ na ilość medali zdobywanych przez reprezentacje czy jakość organizowanych przez nie imprez sportowych, jednak emocje, jakie pojawiają się często podczas starć sportowych którym nadano polityczne znaczenie, wydają się mieć szczególnie silny wpływ na społeczeństwa, a zatem ich polityczne implikacje są szczególnie silne.

Summary

The political implications of assigning political significance of clashes of athletes during the Cold War

Sport has political significance in various ways, such as prestigious meaning of the amount of medals won by athletes from particular countries or political benefits standing behind organizing sports mega-events such as Olympic Games. The article is about another form of attaching political significance to sport – the particular sports competitions between representatives of geopolitical constellations that from different reasons are perceived from the political perspective.

There are different actors that tend to attach political significance to particular sports clashes, such as the athletes themselves, political leaders, followers or the media. In some cases athletes had greater desire to win in respect to the nation their counterparts were representing. Followers and journalists often referred to political background of the sports competitions. Politicians on the other hand sometimes encouraged athletes to fight harder as if it would matter in the Cold War.

There were no certain situation when sports competitions between Cold War rivals became politically important. It was connected with the equal progress of the competition or with the contemporary international relations. In some cases unexpected results also triggered attaching political meaning to rivalry between athletes.